

Flyveplads og flygtninge i Tirstrup

Vibeke og Poul Richardt Sørensen, Trondhjemgården, Tirstrup

Samtaler med Vilfred Friborg Hansen nov. 2018 – januar 2019

Min far Richardt Sørensen nægtede at forlade Trondhjemgården, da tyskerne ville beslaglægge den for at kunne anlægge Tirstrup flyveplads. Det hjalp selvfølgelig ikke. Han fik billedligt talt maskinpistolen for brystet og måtte forlade gården.

Han var klar over, at tyskerne ville tabe krigen, og så ville han ved befrielsen stå med skødet på gården og kunne rykke direkte ind igen. Modsat alle de andre, der nødtvungent indgik en handel med tyskerne og dermed ikke stod som ejere, den dag freden kom.

Far og mor flyttede til Lyngby-området ved Grenaa, i første omgang til noget familie. Far gik ind i modstandsbevægelsen og hjalp bl. a. med at skaffe englænderne oplysninger om byggeriet af flyvepladsen.

Allerede på befrielsesaften den 4. maj ankom far til sin gård og måtte selvfølgelig konstatere "ak, hvor forandret". Trondhjemgården kom lige som de andre beslaglagte gårde til at sortere under Statens Jordlovsudvalg efter krigen, men far blev ansat af staten til at tage sig af landbruget på sin egen gård og de øvrige beslaglagte landbrugsarealer. Ejerne måtte vente endnu et par år med at komme tilbage til deres gårde.

I 1947 fik de første tidligere ejere lov at købe deres ejendomme tilbage, og forholdene begyndte så småt at vende tilbage til det normale.

Trondhjemgården

Trondhjemgården ligger som den sidste gård på venstre hånd før Tirstrup, når man kommer fra Aarhus-siden.

Vores slægt kom til gården i 1892, hvor min bedstefar købte gården. Han kom fra Tved, hvor hans far havde været sognefoged.

Min far overtog gården i begyndelsen af 1930'erne. Han var født i 1910 og var altså en forholdsvis ung mand, da besættelsen kom. Mine tre ældre søskende blev født hhv. 1936 (Eva), 1941 (Olav, der nu har Frederikkesminde ved Ebeltoft) og 1947 (Birgit). Eva husker besættelsen, mens Olav husker de to år lige efter besættelsen. Han legede sammen med en jævnaldrende tysk flygtningedreng og kom derfor til at tale tysk, så han i den sidste tid blev anvendt som tolk, når der opstod sprogproblemer mellem danske og tyske. Men desværre glemte han det tyske fuldstændig, efter at tyskerne var væk, så han fik ingen fordel af det, da han senere fik tysk i skolen.

Jeg selv er født 1953 og husker hverken besættelse eller årene med flygtningene. Til gengæld har jeg arbejdet sammen med far på gården her i mange år, før jeg overtog den første del af den i 1975. Så jeg har fået en masse fortalt af ham – også efter at far var ophørt med at deltage i driften af gården. Han døde først i 1998.

I 1960'erne og 70'erne var der endnu rigtig mange minder om besættelsestiden på gården, og det gav selvfølgelig anledning til mange gode snakker med far om tiden. Desuden opbevarer jeg en masse dokumenter og genstande fra tyskertiden og de to kaotiske år lige efter befrielsen.

Jeg blev gift med Vibeke, der stammer fra Hallendrup, i 1981, og hun deler heldigvis min interesse for historien og ikke mindst besættelsestiden.

Beslaglæggelsen

Det hele begyndte en dag i 1943, hvor der ankom tre danske landmålere, der ville købe en halv snes lange granrafter. De skulle lægges ned til landevejen, og den øverste dusk måtte ikke fjernes. Den handel blev så indgået, og ingen havde tænkt på, at det kunne have noget at gøre med en kommende flyveplads.

Men det havde det! For da granrafterne skulle afhentes, dukkede de samme tre mænd op, men nu i tysk uniform. Det viste sig, at granrafterne skulle stilles op i en lige linje, der skulle markere centerlinjen i den kommende hoved-landingsbane på flyvepladsen. Dusken i toppen skulle sikre, at de kunne ses.

Far var meget ærgerlig. Han ville aldrig have solgt granerne, hvis han havde vidst, at det var til tyskerne.

I løbet af efteråret 1943 blev det klart, at det drejede sig om anlægget af en flyveplads. De første beslaglæggelser af jord og skov fandt sted. 26. februar 1944 fik de sidste ejere af huse og gårde i Stabrand at vide, at de skulle være ude af deres ejendomme senest 15. marts. Til gengæld for afståelsen af jord, bygninger og løsøre fik de en kompensation på 2½ gange ejendomsvurderingen, men da de fleste af ejendommene ikke havde været handlet i årtier, lå vurderingen meget lavt, så de fleste oplevede, at kompensationen var alt for ringe – bortset fra, at de slet ikke ønskede at sælge.

Familien Friis ejede Fruerlund Plantage med skov også nord for landevejen. For det beløb, de fik som kompensation for beslaglæggelsen, byggede de Langsøgaard.

Der var kun én i området, der helt nægtede at afstå sin gård – og det var min far... Tyskerne tvang ham så ud, men han beholdt skødet på gården.

Tyskerne mødte op og ville tale om forskellige praktiske ting i forbindelse med afståelsen. Min søster Eva, der var otte år gammel, husker det endnu. Hun har fortalt, at der skulle ankomme to tyskere for at tale med far om forskellige ting. Hun havde forestillet sig stive, barske militære personer, som man nu forestillede sig tyskerne dengang, og hun var meget spændt på at se dem i virkeligheden.

Så spændt, at selv om hun ikke fik lov at være med, så listede hun sig til at kikke ind ad en dørspærke, og hun blev meget skuffet over at se "to halvgamle mænd, der ikke engang var i uniform". Billedet af dem – og skuffelsen – sidder endnu på nethinden.

Mine forældre fik lov at fjerne en del personlige ejendele, før de forlod gården. Således en ballon med vin, som min far eksperimenterede med at lave. Han fik lov at placere ballonen hos maler Olsen i Tirstrup, der senere fortalte, at ballonen var gået i stykker, og alle dyr og mennesker havde ravet berusede rundt efter at have drukket af de fine dråber. Ikke mindst katten havde fået delirium... Far fik aldrig sin vin tilbage.

De fleste dyr og landbrugsredskaber blev stående på gården, så tyskerne kunne benytte dem. Mine forældre fik dog lov til at tage en del med, bl. a. heste, som de lod opstalde hos familie og venner. Det var bare med at få så meget som muligt læsset på hestevognen, og så afsted uden om diverse kontroller.

Da mine forældre vendte tilbage i 1945, kunne de konstatere, at alle maskiner var væk. Hvor de var blevet af, ved ingen. Staten måtte indkøbe nye maskiner til driften af landbrugene.

Landbrugsmaskiner og besætninger fra de beslaglagte gårde blev i december 1947 solgt på en stor auktion, hvor de tilbagevendte ejere så kunne købe dem til den kommende drift.

I modstandsbevægelsen

Som fortalt i indledningen flyttede mor og far til Lyngby hos noget familie, og far gik ind i modstandsbevægelsen. Han var med til at hente våben til modstandsbevægelsen ned fra luften ved Troldbakken i nærheden af Langesø ved Feldballe, men på grund af sit lokalkendskab fik han også til opgave at skaffe viden om tyskernes færden ved lufthavnen – en viden, der så gik videre til englænderne i London. Han kunne på grund af sit kendskab til terrænet færdes på flyvepladsen uden om vagterne og snakke med arbejderne. Han var bl. a. med til at finde ud af, hvornår nogle tilfangetagne modstandsfolk skulle flyttes ind til Aarhus, så modstandsbevægelsen kunne sabotere det tog, de skulle have været med. Det lykkedes ved Hallendrup, så tyskerne måtte opgive at flytte fangerne i denne omgang. Næste nat ville de så transportere dem med lastbil i stedet for, og så fik far til opgave at finde ud af, hvornår lastbilen skulle starte fra Tirstrup. Det lykkedes, og lastbilen blev holdt op af en flok modstandsfolk i skoven ved Bale og fangerne blev befriet.

Far var også med i en aktion mod den tyske "Bauleitung" i det vestlige Tirstrup. Modstandsfolkene placerede sprængladninger i motorerne på lastbilerne og gjorde dem ubrugelige. Far har fortalt, at da de kom, smed de tyske vagter geværene og flygtede over hals og hoved. Så havde modstandsfolkene arbejdsro, men var naturligvis klar over, at det kun var et spørgsmål om tid, før tyskerne havde hentet forstærkning. Men operationen blev fuldført med succes.

En gang var far og våbenmodtagegruppen kommet bagefter med at skjule containerne med våben. Mor havde insisteret på at være med, og det havde far indvilget i, så de var begge på vej fra området, men nåede kun til Tirstrup, før de på grund af spærretiden måtte opgive at komme videre. Det var simpelt hen for farligt, for i spærretiden om natten til om morgenen undersøgte tyskerne alt, hvad der bevægede sig. Derfor turde mor og far ikke fortsætte fra Tirstrup – og i Tirstrup var der kun ét menneske, de turde stole på, og det var mejeribestyreren Villy Nielsen. Derfor søgte de hen til mejeriet i den østlige ende af Tirstrup og smed grus på ruderne til soveværelset. Villy Nielsen kom frem, og de blev enige med ham om, at det ikke gik an at skjule sig i huset, da de så ville blive fundet, hvis tyskerne kom på eftersøgning. Gode råd var dyre, men mejeribestyreren fandt så på, at de kunne skjule sig blandt hønsene nede i hønseset, indtil det blev lyst. Han kastede nøglen til hønseset ud af vinduet til dem.

Det blev til en noget særpræget nat i hønseset, men operationen lykkedes, og da mejeriet kom i gang med arbejdet om morgenen, kunne de snige sig bort og fortsætte hjemturen.

Lige en sidebemærkning: det var ikke almindeligt at fotografere dengang, men netop Villy Nielsen var en af de få, der havde fotografering som hobby. Takket være ham blev der taget en del billeder her omkring i årene lige efter befrielsen. De blev afleveret til Lokalhistorisk Arkiv i Grenaa for længe siden, men vi har en del kopier. Der er en del billeder af de tyske flygtninge, og der er billeder af englændernes kørsel gennem Tirstrup på vej til Grenaa. Nogle af billederne ledsager denne artikel.

Inger og Richardt Sørensen, sølvbryllup 1960.

Far har fortalt, at noget af det værste i besættelsestiden var, at man aldrig vidste, hvem man kunne stole på. Folk, som han vidste havde hjulpet tyskerne, dukkede efter befrielsen op som modstandsfolk. Far gik altid med to revolvere, en i støvlen og en i inderlommen. Det blev han ved med også i den usikre tid efter befrielsen.

Befrielse og hjemkomst

Som forudset af far, da han nægtede at afstå gården til tyskerne, så kunne han som den eneste af ejerne til de beslaglagte ejendomme allerede på befrielsesaften vende tilbage til gården. Den var jo stadig væk hans, og han havde skødet.

Det allerførste, far og mor gjorde efter ankomsten hertil, var at hejse Dannebrog i flagstangen. Ellers tog de i første omgang skaderne i øjesyn, før de flyttede rigtigt ind et par dage senere.

Mærkelige efterladenskaber, der var efter tyskerne. Nede ved laden stod en vogn læsset med rugbrød. Nu var rugbrød jo rationeret, så det var en værdifuld ladning. Men så viste det sig, at der inde i laden var stablet gamle rugbrød i lange baner. Forklaringen viste sig at være, at tyskerne ville have et læs rugbrød med sig hjem, når freden kom, så de havde proviant til turen. Men da det trak ud med freden, blev læs efter læs gammelt og uspiseligt og stablet op i laden, mens der kom nye rugbrød på vognen. Hvorfor de så i den sidste ende slet ikke fik vognen med, skal jeg ikke gøre mig klog på.

Der var tyske flygtninge flere steder på og omkring flyvepladsen, og nogle af flygtningene arbejdede for tyskerne på de beslaglagte landbrug, bl. a. Trondhjemgården. Da far og mor kom til gården, oplevede de, at

flygtningene løb rundt som vilde dyr og gemte sig. De var bange for de nyankomne og var vel vant til, at noget nyt altid var dårligt nyt.

Far og mor var også vidne til, hvordan de tyske vagter, der stadigvæk var der, hundsede med flygtningene. Når dagens arbejde var forbi, stillede flygtningene op på rad og række på gårdspladsen, og så modtog hver af dem to – tre æg og andre naturalier som løn for dagens arbejde. Flygtningene stak derefter hul på æggene og sugede indholdet ud gennem hullet.

Far fik hurtigt indtryk af, at forholdene i flygtningelejrene var under al kritik. "Det rene Auschwitz", sagde han om flygtningelejren i barakkerne på Graaskegaard syd for landevejen. Flygtningene havde nærmest intet at spise, for alt var gået i kaos i de sidste dage før befrielsen og naturligvis de første dage derefter.

Far fik samlet et lille hold, der skulle forsøge at bedre forholdene. Det var læge Petersen i Tirstrup, den navnkundige politibetjent "S. A." i Ebeltoft, sognefoged Laursen på Drammelstrupgaard, pastor Meidahl i Tirstrup, og så ham selv. I første omgang fik de samlet noget mel og æg m. m. sammen, så flygtningene kunne komme i gang med at lave noget mad. Mor kom til at stå som leder af madlavningen, men flygtningene stod selv for det praktiske.

Gudrun og hendes mor Ursula..

Mor kom til at arbejde tæt sammen med flere af de kvindelige flygtninge. En af dem, Ursula, mødte forgræmmed og nedslået op en dag, og mor spurgte, hvad der var galt. Og så fortalte den tyske kvinde, at hendes lille pige på 3 – 4 år lå syg i lejren, og det så ud til, at hun var ved at dø. Kvinden havde i forvejen mistet en lille datter under turen over Østersøen, og hun var blevet sænket i havet. Nu frygtede kvinden, at hun også var ved at miste sin anden datter.

Mor fik adviseret far, der fik fat i læge Petersen, og selv om det var imod alle love og regler, fik de moderen til at tage sin datter med til Trondhjemgården, hvor lægen så kunne tilse hende. Det reddede hendes liv.

Moderen var naturligvis dybt taknemmelig, og det samme var datteren, der i øvrigt hed Gudrun. De kom hjem til Tyskland i løbet af 1947-48 lige som de andre flygtninge, og de blev ved med at holde forbindelse med far og mor. De kom en gang imellem også for at se til Gudruns bedstefars gravsted på flygtningekirkegården. Da Gudrun skulle giftes, blev vi alle inviteret til bryllup. Det var omkring 1964.

Ursulas første mand var omkommet på Østfronten, men hun blev gift igen efter hjemkomsten til Tyskland og fik to eller flere børn med ham. De havde en slagterforretning og boede

i samme by som Gudrun, i Lemgo lidt sydvest for Hannover. Ursula døde i 2012, men vi har endnu forbindelse til Gudrun, der i dag er en ældre dame på nogle og 70 år.

Mor har fortalt, at flygtningene, da de rejste herfra, hver fik et stykke røget spæk, et rugbrød og et billede af gården, samt adressen. Det blev så årsagen til, at de senere kunne finde tilbage hertil. Der kom en del tilbage og besøgte mine forældre, især efter murens fald i 1989 – mange var havnet i Østtyskland, og de fik ikke lov at rejse ud før.

Det er besøg, som Vibeke og jeg også husker. Pludselig kunne der stå nogle fremmede mennesker på gårdspladsen og spørge til mine forældre. Engang kom nogle i en autocamper, som de parkerede hos os. Derefter boede de her i nogle dage, og mine forældre viste dem rundt på egnen.

Da danskerne overtog flygtningene, blev de heget inde, og det var strengt forbudt for danske og tyske at "fraternisere". Men far fik lavet en ordning, så nogle af de tyske flygtninge kunne hjælpe ham i landbruget. Det var vist det eneste sted i landet, hvor flygtningene fik lov at bevæge sig uden for heget. Den mest brugte officielle forklaring var, at man frygtede spredning af sygdomme, men den reelle forklaring var sikkert også, at man ikke ønskede, at nogen af flygtningene skulle få relationer til danske og få smag for at blive i Danmark. Her lige efter krigen var det svært at skelne mellem tysk og nazisme.

Gudruns bryllup i Tyskland.

Desertører

En dag, hvor far var med nogle folk ude i skoven, rykkede en af flygtningene ham i ærmet og pegede på et sted, hvor der var gravet for nylig.

Det viste sig, at lige under græstørvene lå ligene af tre tyske officerer i fuld uniform. De var skudt og derefter kun nødtørftigt begravet. Jeg tør ikke garantere for antallet, men mener, det var tre.

Historien var, at en deling tyske soldater, vist ca. 30 menige og de tre officerer, var deserteret fra hæren og havde skjult sig i et sommerhus på Ebeltoft-egnen. De blev angivet af nogle danske og fundet af tyskerne.

Der blev gjort kort proces med de tre officerer, der blev henrettet. De menige blev sendt til Østfronten – noget, der ellers ikke rigtig gav mening, da det blot var fire dage før befrielsen og alle selvfølgelig vidste, at det kun var et spørgsmål om dage, før krigen var forbi.

Flygtningen, der kendte stedet, var ham, de kaldte "smeden". Der havde været både slagtehus og smedje på Trondhjemgården, og han havde arbejdet i smedjen. Jeg har selv brudt de sidste rester af essen i smedjen ned.

Det viste sig, at smeden var blevet kommanderet med til henrettelsen, fordi han skulle grave "graven" til de tre officerer. Han havde overværet henrettelsen, der skete med pistolskud i nakken og var derefter med til at lægge officererne i graven.

Far fik nu udvirket, at de tre officerer blev gravet op og i første omgang lagt i en gammel trælade her ved gården. Han fik så fat i en sygeplejerske fra det tyske flygtningehospital. Hun ville så have dem begravet på anstændig vis på den flygtningekirkegård, der var blevet oprettet ved flygtningehospitalet. De lå i fuld uniform – sikkert uden distinktioner – og med læderstøvlerne på. Før begravelsen forsøgte man at trække støvlerne af dem, men det viste sig umuligt – kød og sener fulgte med, så de blev igen begravet med støvlerne på.

Flygtninge opstillet til fotografering foran hovedbygningen på Trondhjem. Flere iklædt aflagte tyske uniformer, hvilket var ganske sædvanligt. Det er Richardt Sørensen yderst til venstre, til højre for ham hustruen Inger Sørensen. Nr. 2 fra højre er Poul Holm Nielsen, kendt som "Busse", der havde den daglige ledelse, en slags forvalter. Han var fars nevø. Der er forholdsvis mange kvinder på billedet, hvilket stemmer med, at der generelt var flere kvinder end mænd blandt flygtningene.

Flygtninge på Trondhjem. Ham til venstre med cyklen ligner en modstandsmand – på vagt eller på inspektion?

Flygtninge i den gummivogn, der anvendtes til transport mellem Trondhjem og flygtningelejrene.

Flygtninge laver mad i Graaskelejren.

Graaskelejren

Inspektør

De danske myndigheder havde et problem med de mange landbrugsarealer, der tilhørte gård- og husmænd, der havde afstået deres ejendomme til tyskerne. Arealerne skulle dyrkes, men de tidligere ejere kunne ikke vende tilbage endnu, før man havde fået truffet afgørelse om, hvad der skulle ske med flyvepladsen, hvordan ejerne skulle kunne få deres ejendomme tilbage og under hvilke betingelser. Som en midlertidig ordning blev det Statens Jordlovsudvalg, der skulle bestyre arealerne for staten. Nikolaisen på Kejssegården blev som formand for Jordlovsudvalget den, far skulle rådføre sig med om driften. Landmåler Staunskjær fra Grenaa skulle stå for regnskabet.

Men far var jo som den eneste landmand til stede på stedet, og der blev nu indgået den ordning, at han skulle være inspektør på de mange landbrugsarealer og stå for dyrkningen af dem, indtil de kunne komme tilbage til de tidligere ejere.

Jeg har kontrakten liggende. Far blev ansat 25. juni 1945, fik lov at opholde sig på sin egen gård og fik oven i købet 5200 kr om året samt en gris årlig, to liter sødmælk om dagen, skummet- og kærnemælk efter behov, kartofler, grøntsager og frugt efter behov, foder til 20 høns og 20 kyllinger. 25 kr i befordringsgodtgørelse om måneden og fri telefon til tjenestebrug.

Der skulle så udarbejdes markplaner for landbrugsarealerne, men det var jo en umulig opgave, da alle marker var gennemskåret af tyskernes løbegrave, skyttehuller, pigtråd og bunkers. Problemet løstes ved, at de tyske flygtninge fik lov at arbejde med oprydningen og i landbruget. De viste sig at være dygtige og stabile som arbejdskraft og var naturligvis glade for at få lov at komme uden for lejrene.

Ca. halvdelen af alle landbrugsarealerne havde far sørget for blev sået og plantet til med grøntsager af flygtningene som et værdifuldt tilskud til kosten. Sådan blev det ved med at være også de næste to år, hvor flygtningene var der.

Jeg har nogle rekvisitioner på grøntsager liggende, f. eks. 5. februar 1947, hvor der rekvireres 500 kg gulerødder, 400 kg hvidkål, 100 kg selleri, 200 kg kålrabi m. m. Det var varer, som far skulle levere fra "statslandbruget" til brug i flygtningelejrene.

Efterhånden som flygtningene i beslaglagte skoler, forsamlingshuse etc. blev samlet i barakker og bygninger på flyveplads-området, blev der tale om 3000 flygtninge i alt. Der var tre lejre: først og fremmest den store lejr i Graaskegaard, en i det tidligere tyske "Bauleitung" (den tyske byggeledelse af flyvepladsen) i Tirstrup vestlige ende, og så en i bygninger og barakker i Stabrand by. Desuden var der et "Revier" en slags hospital eller sygeafdeling, der lå lige nord for hovedvejen i den nuværende lufthavns østlige ende. Ved hospitalet blev der indrettet en flygtningekirkegård. Dens grave blev flyttet til en større flygtningegravplads på Grove Hede sidst i 1960'erne.

Fars arbejde blev naturligvis præget en del af flygtningene, indtil de begyndte at forsvinde i løbet af 1947. De samledes i første omgang i en større lejr i Rom ved Lemvig og derefter i den helt store Oksbøllejr, hvor de var, til de blev sendt til Tyskland.

Letterne

Da flygtningene forlod Tirstruplejrene i foråret 1947, opstod der et problem, for nu manglede der arbejdskraft til landbruget. Problemet blev løst ved, at nogle flygtninge fra Polen og de baltiske lande, der var flygtet for de fremrykkende sovjetiske tropper og sad i en lejr ved Esbjerg, blev hentet herop for at arbejde.

Flygtninge arbejder i grøntsagsmarken.

De tyske flygtninge havde været gode og ordentlige mennesker. De kom fra alle samfundslag og hjalp hinanden. Lærere underviste børnene, f. eks. Og flygtningene arbejdede upåklageligt og stabilt, de var dygtige og fornuftige.

Med "letterne", som de blev kaldt, var det en helt anden sag. De var grove og umulige. Det viste sig lige fra starten. De ankom i en voldsom snestorm i marts 1947, og der var lavet gule ærter med flæsk til dem ved ankomsten, men de nægtede at spise det "hundede". De blev indkvarteret i en barak ved "Sechers gård".

Letterne brød alle regler efter behag, tog på kroen og drak sig fulde, tog på byture i Aarhus, kom i slagsmål, de var snart frygtet på hele egnen. Det hændte, at far blev ringet op midt om natten og bedt om straks at hente sine folk.

Om sommeren badede de i de iskolde mergelgrave. Det var barske og hårdføre folk. De havde vist arbejdet sammen med tyskerne under krigen og frygtede derfor med god grund russerne.

Far fandt ud af, at da der skulle udtages folk i lejren i Esbjerg til at sendes herop på arbejde, havde lejrledelsen benyttet lejligheden til at skaffe sig af med de mest uregerlige.

"Sechers gård"

Lige nord for vores gård lå en gård, som vi altid kaldte "Sechers gård" efter den tidligere ejer. Secher med familie var som alle andre blevet fordrevet af tyskerne.

Secher fik som alle de andre tilbudt at købe sin gård tilbage i 1947. Men det ønskede han ikke – i øvrigt lige som flere andre. Nogle var vel blevet tilfredse med det nye sted, de havde fundet, andre havde ikke råd til at købe deres gård tilbage. Endelig var nogle gårde blevet "decimerede" ved, at noget af deres jord lå på det areal, der forblev flyveplads, nu under dansk kommando. Da Stabrandgårdene typisk havde deres jord

liggende i lange strimler fra Stabrand og sydpå, oplevede flere at få den midterste del af deres jord skåret fra, da det kom til at indgå i flyvepladsen efter besættelsen. Derfor er der i dag flere Stabrandgårde, der ud over deres jord ved Stabrand har et stykke skov liggende for sig selv syd for lufthavnen.

Da Secher ikke vendte tilbage, fik far mulighed for at udvide sin gård med Sechers gård. Vi kaldte den almindeligt "Rottereden", af let forståelige grunde. Far købte gården, og i løbet af de følgende år blev bygningerne nedrevet, og jorden blev lagt ind under Trondhjemgård.

På Sechers gård stod der en vogn, som vi kaldte "russervognen". Den havde gjort hele turen med fra Østpreussen med et hold flygtninge.

Russervognen havde træhjul med jernringe omkring. Til sidst stod den oppe i skoven ved vaskeriet fra tyskertiden og rådne op, mens jernringene fra hjulene stod i et gammelt skur. Det endte med, at vi ryddede vognen væk, men jeg gemte jernringene som et minde, og for nogle år siden fandt jeg på at lave en lille skulptur af dem og lod den opstille midt på gårdspladsen herhjemme. Der står de endnu.

Nabo til Sechers gård lå "Peterslund", der lige som det gamle stuehus på Sechers gård husede flygtninge ved befrielsen. I dag er der kun et enkelt hus tilbage dernede. Der var også barakker begge steder.

Vibeke og Poul Richardt Sørensen ved skulpturen af jernringene fra "russervognen".

”Sommerkorpset”

Et andet særpræget minde har jeg også fra Sechers gård. Det er en sten med en indhugget cirkel med fire eger, og neden under cirklen står bogstaverne V og K.

Det viser sig at hænge sammen med, at Sechers gård åbenbart har været hovedkvarter for det såkaldte ”Vagt Korps”, hvis fulde navn var ”Vagtkorps ved det tyske luftvåben i Danmark”.

Korpset blev i folkemunde kaldt ”Sommerkorpset”, fordi det blev ledet af den danske nazist og tidligere medlem af Schalburgkorpset Poul Sommer. Korpsets medlemmer gik i sorte uniformer og blev derfor ofte forvekslet med HIPO-korpset, hvor HIPO står for Hilfspolizei. I februar 1945 blev Sommerkorpset opløst, og de fleste af dets medlemmer blev overført til netop HIPO-korpset.

Sommerkorpset var som dets officielle navn siger dannet for at varetage vagtopgaver ved de tyske flyvepladser. Derfor var der også en afdeling af korpset på Tirstrup Flyveplads. Korpset var almindeligt forhadet af danskerne, og ærlig talt også almindeligt foragtet af tyskerne.

Korpset har bl. a. haft vagttjeneste i det nedgravede vagthus, der stod et par hundrede meter vest for Tirstrup. Tyskerne havde jo spærret landevejen af ved den vestlige ende af Tirstrup, og her stod der en vagt

Stenen fra det tidligere hovedkvarter i Sechers gård for Vagt Korpset, oftest kaldt ”Sommerkorpset”.

ved en pigtrådsspærring. Men vagternes egentlige base lå et par hundrede meter længere mod vest ad landevejen.

Da tyskerne var væk, overtog englænderne og modstandsbevægelsen de forskellige vagttjenester i en overgangsperiode, før det danske militær i løbet af efteråret 1945 kunne tage over. Min søster var begejstret for de engelske vagter, for de havde chokolade, som de gerne gav hende lidt af.

Værre var det med de danske vagter, da de havde overtaget vagttjenesten. Min søster fik nemlig en slem forskrækkelse, da de skød med skarpt mod hende, da hun ville skyde genvej over en sti på marken for at komme fra vores gård til skolen i Tirstrup. Men en sådan "uorden" kunne eller måtte soldaterne ikke acceptere, og de skød efter hende. Heldigvis ramte de ikke, men hun fik en slem forskrækkelse, og måtte derefter tage den længere vej først ned til landevejen og derfra ind mod Tirstrup.

Normalisering

I løbet af 1947 begyndte de tidligere ejere at vende tilbage. De fik tilbudt deres ejendomme for samme pris, som de i sin tid havde fået af tyskerne. Mine forældre overtog Trondhjemgården 1. december 1947, men skulle modsat andre ikke betale for den.

Far oplevede, at nogen af dem, der havde arbejdet for tyskerne og havde fået stillet en bolig i nogle af de beslaglagte ejendomme til rådighed, ikke ville opgive deres bolig, da de rigtige ejere vendte tilbage. Flere af dem havde haft tyske soldater og danske arbejdere på flyvepladsen på kost og boede gratis i huset og det havde de åbenbart tænkt sig at blive ved med. De måtte sættes ud med hjælp af politiet.

Samtidig ophørte fars arbejde som inspektør. Men forinden havde han fået udarbejdet en gødningsplan og sædskifteplan for hver ejendoms jord, så alt var klar, når de tidligere ejere vendte tilbage. Jeg har gødningsplanen liggende, et imponerende stykke arbejde. Den er dateret 11. maj 1947.

Minder fra tyskertiden

Der dukker til stadighed minder fra tyskertiden op her på gården. Vi har flere gange fundet ikke-detonerede håndgranater. Jeg er uddannet minør fra min militærtjeneste, så jeg har nogenlunde forstand på at håndtere dem. Engang hvor jeg ryddede op på taget af et gammelt skur, lå der pludselig en ueksploderet granat. Jeg tog den op og kastede den ned til far – jeg kunne se, der ikke var nogen detonator på den. Far greb den uden problemer, og så ringede vi bagefter til minedepotet ved Skærsø, der så kom ud og sprængte den.

Fra barns ben har jeg gået og rodet i de gamle tyskerbarakker og fundet mange spændende ting. Gasmasker, stole, taburetter, skabe, knive og gafler, masser af patroner. Eva samlede tyske distinktioner, som soldaterne havde revet af før hjemrejsen.

Det værste minde fra tyskertiden var ammunitionsdepotet i den såkaldte "Muni Dorf" syd for landevejen ved flyvepladsen. Et kæmpedepot i 28 træhuse. Det danske militær forsøgte naturligvis at få ryddet op, og meget af ammunitionen blev kørt og sejlet ud i Koraldybet ved Studstrupværket. Men endnu i 1950'erne var der ammunition tilbage, der selvantændte på varme sommerdage. Og samtidig skete der af og til selvantændinger af ammunitionen i Koraldybet, og det gav nogle enorme eksplosioner, så vinduerne klirrede i flere kilometers omkreds. Den sidste store eksplosion fandt sted i 1969, og det siges, at det var tyske arbejdere, der arbejdede med at detonere ammunitionen, der i utilfredshed med at blive opsagt forårsagede en sidste kæmpeeksplosion, der bragte flere arbejdende danske dykkere i livsfare.

Dette klenodie af en skrivemaskine erhvervede far fra det tidligere tyske Bauleitung i Tirstrup, hvor der stod 20-30 skrivemaskiner på rad og række fra tyskerne. Den blev brugt indtil farvebåndet ikke kunne mere. Senere fik min søster Birgit, der er korrespondent, den, og hun restaurerede den fuldstændig, så den i dag er fuldt funktionsdygtig. Pudsigt, at tyskerne tilsyneladende brugte skrivemaskiner af engelsk fabrikat.... .

Flyvestation Tirstrup

I begyndelsen af 1950'erne blev den militære "Flyvestation Tirstrup" oprettet. Under hele den kolde krig var der om sommeren øvelser, hvor amerikanske og engelske fly deltog.

De amerikanske og engelske fly fløj ofte meget lavt, til tider så lavt, at de måtte "løfte sig" for at komme over trætoppene på gården. Der var åbenbart blevet klaget over støjen fra de lave flyvninger, for en dag mødte tre mand op og spurgte, om de måtte stille et måleudstyr op mellem træerne vest for gården, så de kunne måle støjen fra forbiflyvende fly. På det sted ville udstyret være fuldstændig skjult fra luften.

Det fik de naturligvis lov til, og senere mødte de samme tre op, nu i uniform med en imponerende stribe "sildesalat" af ordener, og gav os en flaske whisky som tak for tilladelsen.

Efter den kolde krigs ophør i 1990'erne og Flyvestation Tirstrups nedlæggelse i 1998 har det stort set kun været civile fly, der passerer hen over os. Det har vi vænnet os til og har ikke problemer med det.